

คุณสมบัติของผู้รู้กับผู้ดี หรือวิถีแห่งปราชญ์

▣ อารี วิชาชัย

คำว่า “**ผู้รู้กับผู้ดี**” ซึ่งเป็นชื่อบทความเรื่องนี้เกิดขึ้นจากการนิยามความหมายของคำว่า “**ปราชญ์ผู้ทรงศีล**” ของท่านอธิการบดี มศว ในปัจจุบันคือ รศ.ดร.สมณฑา พรหมบุญ ท่านได้นิยามความหมายนี้ไว้ ในการกล่าวปาฐกถาหรือบรรยายนำ ในการประชุม การนำโครงการปราชญ์ผู้ทรงศีลสู่การปฏิบัติครั้งที่หนึ่ง เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ ที่ผ่านมา ผู้เขียนเห็นว่าเป็นคำที่มีความหมายดีตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการปราชญ์ผู้ทรงศีลเป็นอย่างดี

ดังนั้นเพื่อเป็นการสนับสนุนส่งเสริมโครงการนี้จึงได้เขียนบทความเรื่องนี้ขึ้นมา เพื่อเสนอหลักการและวิธีการปฏิบัติอีกส่วนหนึ่งที่ผู้เขียนมองว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อโครงการฯ และช่วยทำให้โครงการหรืออุดมคตินี้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อีกส่วนหนึ่ง

เนื่องจากคำว่า “**ผู้รู้กับผู้ดี**” นี้เป็นคุณสมบัติของ นักปราชญ์ราชบัณฑิต ที่สมบูรณ์และเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ หมายความว่า มนุษย์ที่สมบูรณ์ นักปราชญ์ที่สมบูรณ์ และบัณฑิตที่สมบูรณ์นั้นจะต้องเป็นผู้ที่ถึงพร้อมหรือสมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะคือ เป็นผู้ที่มีความรู้ดีและมีความประพฤติดี มีความรู้คู่กับคุณธรรม พุดให้สั้นและง่ายขึ้นก็คือ เป็น “**ผู้รู้กับผู้ดี**” นั่นเอง

ผู้รู้หรือคนเก่งและคนดี คือ คนเช่นไร ? มีอะไรเป็นเครื่องหมาย นี่คือนิยามที่จะต้องชี้แจงและวิเคราะห์ต่อไปในเรื่องนี้ขอแยกตอบเป็น ๒ ส่วนดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ผู้รู้หรือคนเก่งได้แก่คนเช่นไร มีอะไรเป็นเครื่องหมายบ่งบอกและจะสอนคนให้เป็นผู้รู้เป็นคนเก่งได้อย่างไร ?

ต่อปัญหานี้ขอตอบว่า ผู้รู้หรือคนเก่งในทางพระพุทธศาสนานั้นได้แก่ บุคคลผู้ถึงพร้อมและสมบูรณ์ด้วยวิชาด้วยความรู้ ผู้ที่จะมีวิชาความรู้ สมบูรณ์รอบรู้นั้นจะต้องมีการศึกษาเรียนรู้ ฝึกฝนอบรมมากทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติจนเป็นผู้ที่มีความรู้ดี ความคิดดีและความสามารถดีจนเป็นพหูสูตร คือเป็นผู้คงแก่เรียนมีความรู้ความสามารถดี ดังนั้นความเป็น “**พหูสูตร**” จึงเป็นเครื่องหมายของผู้รู้และเป็นที่มาของคนเก่งเพราะว่าคนเก่งนั้นคือคนที่มีความรู้ดี คิดดี หมายความว่า คนที่มีฝีมือในการทำงาน มีความสามารถในการนำความรู้ที่มีอยู่ออกมาใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นศิลปะจึงเป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงความเป็นคนเก่ง เพราะฉะนั้นคนเก่งจึงได้แก่ คนที่มีศิลปะจึงพอที่จะสรุปได้ในประเด็นนี้ว่า คนที่เป็นพหูสูตร คือคนที่เรียนเก่ง กับคนที่เป็นศิลปินหรือศิลปะคือทำงานเก่ง ทั้งสองคนหรือสองคุณสมบัตินี้มารวมอยู่ในคนเดียวกับบุคคลผู้นั้นจึงได้ชื่อว่า เป็นคนเก่ง หรือเป็นผู้รู้

คำถามต่อไปในประเด็นที่ว่า ทำอย่างไรหรือจะสอนอย่างไรให้คนเป็นคนเก่งหรือให้นิสิตเป็นผู้รู้เป็นคนเก่ง ขอตอบว่าเรื่องความเก่งนี้ไม่เป็นปัญหา เพราะว่าระบบการศึกษาทุกระดับที่ผ่านมา นโยบายการศึกษาแห่งชาติได้เน้นในเรื่องทฤษฎีวิชาการอยู่แล้ว นักเรียนนิสิต นักศึกษาปัจจุบันนี้เก่งมากพอแล้ว ในเรื่องความเก่งหรือ IQ นั้น ครูอาจารย์ทุกสถาบันก็สอนกันเต็มที่จนลูกศิษย์มีความเก่งกล้าสามารถมากแล้ว เรื่องนี้จึงไม่ใช่ประเด็นปัญหา ไม่ใช่จุดมุ่งหมาย เพราะสอนกันง่ายและสอนได้แล้ว ที่ยังเป็นปัญหาอยู่ก็คือเรื่องสอนคนให้เป็นคนดีจะทำอย่างไร ดังจะได้กล่าวในประเด็นต่อไป

ส่วนที่สอง คนดีคือคนเช่นไร มีเครื่องหมายหรือคุณสมบัติอย่างไร และจะทำอย่างไรหรือจะสอนอย่างไรให้นิสิตนักศึกษา เป็นคนดีได้ตามจุดมุ่งหมายของโครงการฯ หรือตามจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัย จึงใคร่ขอเรียนชี้แจงและตอบประเด็นคำถามเหล่านี้ไปที่ละประเด็นเป็นลำดับดังต่อไปนี้

เมื่อพูดถึงคนดีย่อมเป็นที่ยอมรับของคนทั้งหลายไม่ว่ายุคสมัยใด บุคคลและสังคมยังนิยมชมชอบคนดีอยู่เสมอ เพราะคนดีนั้นอยู่ที่ไหนย่อมทำที่นั่นให้เจริญและสงบสุข

ต่อประเด็นคำถามที่ว่า “คนดีคือคนเช่นไร” ขอเรียนว่า คนดีตามทรรศนะทางพระพุทธศาสนานั้นหลายถึง คนที่คิดดี พูดดี ทำดี หมายถึง คนที่มีความรู้ดี ความคิดดีและความสามารถดีจะทำจะพูดจะคิดอะไรก็ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองคนอื่นและสัตว์อื่นแต่จะเป็นไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่นสัตว์อื่น

ต่อประเด็นที่ว่าคนดีมีอะไรเป็นเครื่องหมาย บ่งบอกสำหรับเรื่องนี้ในทางพระพุทธศาสนา ถือว่าความกตัญญูรู้คุณเป็นเครื่องหมายของคนดี ดังมีสุภาษิตรับรองไว้บทหนึ่งว่า “**นิมิตตังสาธูรูปานัง**

กตัญญูกตเวทิตา” มีความหมายเป็นไทยว่า “**ความกตัญญูกตเวทิตาเป็นเครื่องหมายของคนดี**” (ส.ส.)^๑

คนดีมีคุณสมบัติอย่างไร ประเด็นนี้เป็นเรื่องสำคัญ คุณธรรมหรือคุณสมบัติของคนดีนั้นในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสไว้หลายประการ แต่ที่เป็นหลักโดดเด่นเป็นหลักสำคัญที่เห็นว่าเหมาะสมที่จะนำมาแสดงไว้ในบทความนี้มีอยู่ ๒ เรื่องคือ

(๑) คุณสมบัติของมนุษย์ที่สมบูรณ์และมาตรฐานผู้ดีหรือคนดีที่โลกต้องการ ๓ ประการคือ

๑) ปัญญา คือ รู้เท่าทันทุกๆ สิ่งตามความเป็นจริง, ไม่เียง

๒) สุขุติ คือ บริสุทธ์, สุอาด, ไม่เป็นพิษเป็นภัยกับใคร

๓) กรุณา คือ ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์, ไม่แล้งน้ำใจ

ผู้ใดก็ตามที่มีคุณสมบัติครบถ้วน ๓ ประการนี้ผู้นั้นจะเป็นบุคคลที่ประเสริฐ เป็นผู้เลิศเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดีที่โลกต้องการ

(๒) หลักสัปปริสธรรม คือ ธรรมของคนดีหรือวิถีแห่งปราชญ์ อันได้แก่ ลักษณะของผู้ดีหรือคุณสมบัติของคนดี ๗ ประการ ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ อันได้แก่ คุณธรรมเหล่านี้คือ

๑) ความเป็นผู้รู้จักเหตุ เช่นรู้ว่า สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์ เป็นต้น

๒) ความเป็นผู้รู้จักผล เช่นรู้ว่า สุขเป็นผลแห่งเหตุอันนี้ ทุกข์เป็นผลแห่งเหตุอันนี้ ผลอันนี้เกิดจากเหตุอันนี้ เป็นต้น

๓) ความเป็นผู้รู้จักตนว่า เรานั้นโดยฐานะ ภาวะ เพศ วัย กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นอย่างไร แล้วประพฤติตนให้ถูกต้องเหมาะสมกับสิ่งที่ตนมีอยู่ตนเป็นอยู่นั้น

^๑ (ส.ส.) สมเด็จพระสังฆราช สภา อ่างใน ส.ร. นามปากกา ๑ ใน ๘๔,๐๐๐ กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๔/๒๕๓๒ หน้า ๒๔๕

๔) ความเป็นผู้รู้ประมาณ ในการแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีวิตแต่โดยทางที่ชอบ และรู้จักประมาณในการบริโภคแต่พอควรในสิ่งต่างๆ เช่น กิน, ดื่ม, ทำ, พูด และใช้จ่าย เป็นต้น

๕) ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม และรู้จักใช้เวลาให้เหมาะสมในการประกอบกิจการงานต่างๆ และการเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร และทำให้ตรงเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ให้ถูกเวลา เป็นต้น

๖) ความเป็นผู้รู้จักชุมชนและสังคมรู้จักปฏิบัติตนประพฤติตนต่อชุมชนนั้นๆ ว่า หมู่นั้นเมื่อเข้าไปหาจะต้องทำกิจรยาอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ เป็นต้น

๗) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักเลือกบุคคลว่า ผู้นี้เป็นคนดีควรคบ ผู้นี้เป็นคนไม่ดีไม่ควรคบ เป็นต้น (องฺ สุตตก ๒๓/๑๑๓)^๒

หลักคุณธรรมทั้ง ๒ หมวดนี้ เป็นคุณสมบัติของคนดี บุคคลผู้ใดก็ตามที่มีคุณสมบัติครบตามที่กล่าวมาแล้วนี้ บุคคลนั้นย่อมเป็นคนดีเป็นผู้ดี เป็นบุคคลประเสริฐ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นบัณฑิตแท้ทั้งจริงและเป็นผู้รู้และผู้ดีตามที่มหาวิทยาลัยและสังคมประเทศชาติต้องการอย่างแน่นอน

ประเด็นสุดท้ายต่อปัญหาที่ว่า จะทำอย่างไรให้บัณฑิตเป็นคนดีหรือเป็นผู้ดีนั้น เรื่องนี้จึงใคร่ที่จะเรียนตอบเพียงสั้นๆ ง่ายๆ ว่า ครูอาจารย์นั้น จะต้องเพียรพยายามอบรมสั่งสอนปลูกฝังคุณธรรมทั้ง ๒ หมวด รวมกันเป็น ๑๐ อย่าง ดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น ให้เกิดให้มีขึ้นในจิตใจของนิสิตนักศึกษาทั้งหลายให้ได้ จนกลายเป็นลักษณะนิสัยประจำใจ และเป็นคุณสมบัติประจำตัวของแต่ละคนแล้ว เชื่อมมันได้เลยว่า นิสิตที่จบการศึกษาได้รับปริญญาออกไปจากมศวออกไปจากรั้วเทา - แดง แห่งนี้จะเป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์

เป็นมหาบัณฑิตที่สมบูรณ์ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ คือเป็นผู้ที่มีความรู้ดีความประพฤติดีหรือเป็นผู้รู้กับผู้ดีเป็นคุณสมบัติติดตัวไปได้อย่างแน่นอน

จึงใคร่ขอเรียนย้ำว่า โปรดมั่นใจและวางใจได้เลยว่า คุณธรรมหรือคุณสมบัติตามที่กล่าวมาแล้วนั้น จะทำให้คนกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะทำให้บัณฑิตนักศึกษาเป็นบัณฑิตและมหาบัณฑิตได้อย่างสมบูรณ์แท้จริงเพราะคุณธรรมเหล่านี้เป็นคุณสมบัติของนักปราชญ์ของท่านผู้รอบรู้ที่ประสบกับความสุขความสำเร็จในชีวิตมาแล้วทั้งนั้น ตัวอย่างมีให้เห็นเป็นสักขีพยาน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

สำหรับวิธีการสอนให้บุคคลหรือนิสิตนักศึกษา มีคุณธรรมหรือมีคุณสมบัติดังกล่าว นั้นก็ไม่ได้ยากลำบากเกินไปนักจนเกินความสามารถของมนุษย์ที่จะพึงกระทำได้ อย่างเช่นคุณสมบัติ ๓ ข้อแรก อันได้แก่ ปัญญา สุทธิ และกรุณา นั้น ก็มีหลักและวิธีการอบรมสั่งสอนให้เกิดมีขึ้นได้ โดยการนำคุณธรรมข้ออื่นมาประกอบเป็นพื้นฐานได้เช่น

ข้อแรกคือ **“ปัญญา”** การที่จะสอนให้นิสิตมีสติปัญญาได้นั้นเบื้องต้นจะต้องสอนให้เขามีความ **“เคารพ”** เสียก่อน เพราะความเคารพ จะก่อให้เกิดสติปัญญา เกิดความรู้ จะสังเกตได้ว่าการศึกษานั้นจะต้องมีความเคารพ ปัญญาความรู้จึงจะเกิด ตัวอย่างง่ายๆ เช่นแม่แต่ศพ นิสิต - นักศึกษาวิชาแพทยายังต้องเคารพนับถือว่าเป็นครู - อาจารย์ ดังนั้นการสอนให้นิสิตเกิดปัญญาความรู้จึงต้องสอนให้เขามีความเคารพ คือ มีคารวะธรรมแล้วความรู้ปัญญา (ความไม่โง่) จะเกิดตามมา

ข้อที่สอง **“สุทธิ”** การที่จะสอนนิสิตให้มีสุทธิ คือ ความบริสุทธิ์นั้น ครูอาจารย์จะต้องสอนให้นิสิตหรือลูกศิษย์นั้นมีวินัยเป็นเบื้องต้นก่อนเพราะว่าวินัย

^๒ (องฺ สุตตก 23/113) อังคุตตนิคาย สัตตกนิบาต, พระไตรปิฎกเล่ม ๒๓ หน้า ๑๑๓ อ้างในชริณยานวโรรส, กรมพระยา, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า. นวโกวาท (ฉบับประชาชน), กรุงเทพฯ ฯ ; โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย ๑๒/๒๕๔๐, หน้า ๔๘ - ๔๙

หรือความมีระเบียบวินัยนั้น จะก่อให้เกิดความบริสุทธิ์และความบริสุทธิ์นั้นจะก่อให้เกิดความไม่เป็นที่พิษเป็นภัยกับใคร จะอยู่ที่ไหนจะทำอะไรก็ไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน วุ่นวาย ดังนั้นวินัยโดยเฉพาะวินัยในตนเอง คือ การรู้จักควบคุมตนเองนั้นจึงเป็นที่เกิดที่มาของ “สุทธิ” คือ ความบริสุทธิ์สะอาด

ข้อที่สาม คือ “กรุณา” การที่ครูอาจารย์จะสอนให้นิสิตหรือลูกศิษย์มีความกรุณานั้นจะต้องสอนคุณธรรม คือ ความอดทนเป็นพื้นฐาน เพราะว่าความอดทนนั้นจะเป็นพื้นฐานเป็นบ่อเกิดของความ “กรุณา” และความกรุณานั้นจะทำให้คนไม่เห็นแก่ตัว เมื่อไม่เห็นแก่ตัวก็จะเสียสละคือ รู้จักให้ เมื่อคนรู้จักให้ จิตใจก็มีความกรุณา คือ คิดแต่จะทำให้ไม่ได้คิดแต่จะรับเป็นต้น

สำหรับคุณสมบัติของคนดี ๗ ประการ ที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วิถีแห่งปราชญ์” นั้น ก็มีวินัยและความสำคัญเช่นเดียวกัน ขอให้ครูอาจารย์นำมาอบรมพรา้สอนให้แก่ลูกศิษย์ปลูกฝังไว้ให้เป็นคุณสมบัติติดตัวเขาไป เชื่อมั่นได้ว่านิสิตนักศึกษาจะเป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์เป็นคนดีของสังคมได้อย่างแท้จริง

จึงใคร่ที่จะสรุปไว้สั้นๆ ในตอนท้ายนี้ว่า ผู้รู้กับผู้ดีหรือคนดีกับคนเก่งนั้น ย่อมเป็นที่รักที่ชื่นชอบและต้องการของบุคคลและสังคมทุกสมัย คนดีอยู่ที่ไหนย่อมทำที่นั่นให้เจริญและเป็นสุข ถ้าหากครูอาจารย์ปลูกฝังพรา้สอนอบรมบ่มนิสัยให้เยาวชนและนิสิตนักศึกษามีคุณสมบัติของคนดีตามที่กล่าวมาแล้วนี้ได้ ก็เชื่อมั่นว่าจะเป็นบัณฑิต มหาบัณฑิตที่สมบูรณ์แท้จริง ตามจุดมุ่งหมายของสถาบันการศึกษาของมหาวิทยาลัยและจะเป็นผู้รู้กับผู้ดีที่โลกและสังคมต้องการ ได้อย่างแน่นอน

บรรณานุกรม

- ทองดี สุรเตโช, พระธรรมกิตติวงศ์. **พุทธธรรม ๕ นาที**, กรุงเทพฯ ; เลียงเชียง, ๒๕๔๒.
- พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต). **ธรรมบุญชีวิต** กรุงเทพมหานคร บริษัทอมรินทร์ พรินติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๐.
- พระເເດັຈ ທຸດຊີໂວ, **ສອນສັ່ງອ່າຍໄກ່ໃຫ້ຊີວິດີ** ກຸ່ງເທພຸ ; ສຳນັກພິມພິຣິວິກາເນັດ, 1988.
- สมเด็จพระสังฆราช สา (ส.ส.) อังใน ส.ร. นามปากกา **๑ ใน ๘๘,๐๐๐** กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๔/๒๕๓๒, หน้า ๒๔๕.
- (อง สดตค 23/113) อังคุดรณิกาย สัตตคณินบาท, พระไตรปิฎกเล่ม ๒๓ หน้า ๑๑๓ อังใน วชิรญาณวโรรส, กรมพระยา, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า. **นวกวาท** (ฉบับประชาชน), กรุงเทพฯ ; โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๑๒/๒๕๔๐, หน้า ๔๘ - ๔๙.